

การเสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชนตำบลศรีวิชัย อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน
Strengthening Network Potential Of Community Forest In Sriwichai Subdistrict, Li
District, Lamphun Province

พระปลัดพุฒินันท์ ยสพโล (ก้นทะทิพย์)

Phra Phuthinan Yasapalo (Kuntatip)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

puttinan72@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชนตำบลศรีวิชัย 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชนตำบลศรีวิชัย 3) เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชนตำบลศรีวิชัย อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน ตามหลักสารานิยธรรม ดำเนินการวิจัยโดยการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) คือเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และค่าเอฟ ในส่วนของแบบสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาโดยวิธีการพรรณนาอ้างอิงคำพูดบุคคล

ผลการวิจัย 1) ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชนตำบลศรีวิชัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$) 2) การทดสอบสมมติฐาน พบว่า วุฒิการศึกษา และระยะเวลาการเป็นสมาชิก มีระดับความคิดเห็นแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านเพศ อายุ และอาชีพ มีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และ 3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่เน้นในเรื่องของการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในชุมชน สร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าและการใช้สอยประโยชน์จากป่าชุมชน การเชื่อมโยงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการป่าชุมชนให้เข้ากับชาวบ้าน และภาครัฐ การคำนึงถึงการกำหนดกฎกติกา การสร้างความโปร่งใสในการตรวจสอบการบริหารจัดการกองทุน การสร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับชาวบ้าน โดยเฉพาะในเรื่องของกฎระเบียบต่าง ๆ ของทางราชการ

คำสำคัญ : การเสริมสร้าง, ศักยภาพ, เครือข่ายป่าชุมชน

Abstract

The objectives of this research are: 1) To study the potential level of the community forest network in Sriwichai Sub-district. 2) To compare people's opinions about the potential of the sub-district community forest network Sriwichai. 3) To propose guidelines for enhancing the capacity of community forest network in Sriwichai Sub-district, Li District, Lamphun Province according to Saranee Dhamma principles. Conduct research by mixed research are Quantitatively and Qualitatively. The statistics used in the analysis are the frequency, percentage, mean, standard deviation t-test and the F-test. In the part of the interview content analysis was carried out by means of descriptive speech.

Results of the research 1) The people had opinions about the potential of the community forest network in Sriwichai Sub-district. Overall, it was at a moderate level (= 3.38). 2) Hypothesis testing, it was found that educational qualifications and length of membership There are different levels of opinion. therefore accept the hypothesis, regarding gender, age and occupation, there were no differences in opinion levels. therefore rejecting the hypothesis. And 3) most key informants focus on community involvement, raising awareness of the value and utilization of community forests, linking the roles and duties of the Community Forest Committee to the villagers and the government sector, taking into account the setting of rules, creating transparency in fund management audits, building knowledge and understanding to the villagers especially in terms of government regulations.

Key words: Enhancing, Capacity, Community Forest Network

บทนำ

ป่าชุมชนเป็นการเปลี่ยนกระบวนการความคิดในการจัดการป่า จากที่ถือว่ารัฐเป็นผู้ทรงสิทธิ์แต่เพียงภาคส่วนเดียว เป็นการยอมรับให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ ใช้ประโยชน์และรักษาป่า (วรชัย แสนสีระ, 2552 : 125) และ

19-20 มีนาคม พ.ศ. 2565 ณ หอประชุมสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลักดันจนเกิดพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 (พรบ.ป่าชุมชน, 2562 : 71) ขึ้น เพื่อเรียกร้องอำนาจในการจัดการ ทรัพยากรโดยคนในท้องถิ่นนั้น ทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวบ้านในลักษณะ ของ “เครือข่าย”

กระบวนการมีส่วนร่วมในรูปแบบเครือข่ายป่าชุมชน เป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งของการบริหารจัดการป่าชุมชน สนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนในท้องถิ่นสามารถดูแล รักษา สร้างกติกา และใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรในพื้นที่อย่างสมดุลและต่อเนื่องผ่านกระบวนการเครือข่ายป่าชุมชนในแต่ละพื้นที่ยกระดับการทำงานเพื่อร่วมกันบริหารจัดการป่าชุมชน ทั้งเชิงพื้นที่ กฎหมาย มีการเชื่อมโยงประสานการทำงานในทุกระดับตั้งแต่หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค สู่ระดับประเทศ โดยมีเป้าหมายที่จะบรรลุผลสัมฤทธิ์ในการทำงานในทิศทางเดียวกัน เพื่อพัฒนาเครือข่ายป่าชุมชนให้มีทักษะและความพร้อมในการพัฒนางานด้านป่าชุมชน สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งสอดคล้องเป็นไปตามบริบทของพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อเครือข่ายป่าชุมชนในจังหวัดตนเองและพื้นที่ข้างเคียง (กรมป่าไม้, 2562 : 1)

เครือข่ายป่าชุมชนตำบลศรีวิชัย เป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากที่แต่ละชุมชนประสบปัญหาต่างๆ เช่นจากการถูกบุกรุกทำลายป่าไม้เพื่อใช้พื้นที่ในการเกษตร ปัญหาวิกฤติหมอกควันในฤดูแล้ง (ศิลาศักดิ์ วินันต์, 2563, 2-3) ปัญหากลุ่มนายทุนเข้ามาซื้อที่ดินเพื่อสร้างแหล่งอาหารให้นกยูง เพื่อประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว (พระมหาญาณพงค์ สมบุญโญ(จันทา) และคณะ, 2561 : 45) กรอบกับพื้นที่ป่าชุมชนในตำบลศรีวิชัยถูกประกาศพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทับพื้นที่ป่าชุมชนเดิมของชุมชน ชุมชนจึงมีการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาและเชื่อมโยงประสานงานกับเครือข่าย ทั้งในพื้นที่ใกล้เคียงกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนแต่การดำเนินงานในรูปแบบของเครือข่ายยังคงยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ขาดการบูรณาการร่วมกันอย่างแท้จริง ผนวกกับกระบวนการบริหารจัดการป่าชุมชนมักมีการดำเนินการในระยะเวลาสั้นๆ ไม่ได้มุ่งเน้นในกระบวนการเรียนรู้สู่ความสำเร็จของการแก้ไขปัญหา ที่จำเป็นต้องเชื่อมโยงกับปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องตลอดทั้งปี จึงจำเป็นต้องมีการเสริมสร้างศักยภาพของเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพ มีความเข้มแข็ง โดยอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ของแนวคิดการเสริมสร้างศักยภาพของเครือข่าย และนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา คือหลักสารณียธรรม เข้ามาบูรณาการ เพื่อให้เกิดผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชนตำบลศรีวิชัย อำเภอสี จังหวัดลำพูน ให้เป็นเครือข่ายป่าชุมชนที่เข้มแข็งและมีศักยภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชนตำบลศรีวิชัย อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชนตำบลศรีวิชัย อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา
3. เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชนตำบลศรีวิชัย อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามหลักสารานุกรมธรรม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ของเทศบาลตำบลศรีวิชัย อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 6,256 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มโดยใช้สูตรของ Taro Yamane และใช้หลักการสุ่มแบบแบ่งชั้น ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง คือ 376 คน จากนั้นจึงหาขนาดกลุ่มตัวอย่างและสุ่มกลุ่มตัวอย่างของประชาชนตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละหมู่บ้านด้วยการเปรียบเทียบสัดส่วน โดยทำการสุ่มอย่างเป็นระบบ (systematic sampling) จากนั้นจึงดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1) วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2 ระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชนตำบลศรีวิชัย อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา และการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชนตำบลศรีวิชัย อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตามการจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทำการทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test) ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way Anova) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

2) วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชนตำบลศรีวิชัย อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ตามหลักสารานุกรมธรรม เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งข้อมูลจากการ

สัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) สำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์
จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique)

ผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชนตำบลศรีวิชัย
อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$, S.D. = 0.501) เมื่อพิจารณา
เป็นรายด้าน พบว่า ด้านมีการจัดตั้งกลุ่ม อยู่ในลำดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = 0.546) รองลงมา
คือด้านมีการร่วมกัน ($\bar{X} = 3.41$, S.D. = 0.591), ด้านมีคณะกรรมการและสมาชิก และด้านมีแผน
กิจกรรม อยู่ในระดับปานกลางเท่ากัน ($\bar{X} = 3.36$, S.D. = 0.602 , 0.592) ส่วนด้านมีกองทุนสำหรับ
เครือข่าย อยู่ในลำดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.34$, S.D. = 0.607) ในระดับปานกลาง

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชน
ตำบลศรีวิชัย อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตามการจำแนกตามปัจจัยส่วน
บุคคล ได้แก่

1) ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับศักยภาพเครือข่ายป่า
ชุมชน ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนที่มีเพศ
แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชนตำบลศรีวิชัยแตกต่างกันในด้านมีการ
จัดตั้งกลุ่ม และด้านมีคณะกรรมการและสมาชิก ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

2) ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับศักยภาพเครือข่ายป่า
ชุมชน ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3) ประชาชนที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับศักยภาพ
เครือข่ายป่าชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย
เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นของประชาชน
เกี่ยวกับศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชนตำบลศรีวิชัยแตกต่างกันในด้านมีการร่วมกัน ส่วนด้านอื่นๆ ไม่
แตกต่างกัน

4) ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับศักยภาพเครือข่าย
ป่าชุมชน ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

5) ประชาชนที่มีระยะเวลาการเป็นสมาชิกแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับ
ศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐาน
การวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนที่มีระยะเวลาการเป็นสมาชิกแตกต่างกัน มีความ
คิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชนตำบลศรีวิชัยแตกต่างกันในด้านมี
คณะกรรมการและสมาชิก และด้านมีกติการ่วมกัน ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชนตำบลศรีวิชัย อำเภอสี จังหวัดลำพูน
ควรมุ่งเสริมสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในชุมชน สร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าและการ
ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การเชื่อมโยงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการป่าชุมชนให้เข้ากับ
ชาวบ้าน และภาครัฐ มีการคำนึงถึงการกำหนดกติกาต่างๆ ที่จะต้องให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนได้
ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกติกา รวมไปถึงมีการสร้างความโปร่งใสในการตรวจสอบ
การบริหารจัดการกองทุนต่างๆ การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ
กองทุนที่มีประสิทธิภาพ และมีการกำหนดแผนกิจกรรมของเครือข่าย การจัดทำตารางการใช้
ประโยชน์จากป่าชุมชน การจัดทำกฎกติการ่วมกัน

ในส่วนของการประยุกต์ใช้หลักสัจธรรม ควรมีการช่วยกันทำกิจธุระต่างๆ ในการ
ทำงานของเครือข่ายอย่างแท้จริงและเต็มความสามารถ มีความเสียสละ ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน
มีการใช้วาจาที่สุภาพอ่อนโยน ใช้วาจาที่เป็นมิตร สร้างมิตร ไม่สร้างศัตรู เสริมสร้างการมีจิตอาสา การ
ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน จัดสรรแบ่งปันทรัพยากรที่มีอยู่ในป่าชุมชนอย่างทั่วถึงและ
เท่าเทียมกัน เป็นการสร้างความเสมอภาคในการใช้ประโยชน์ร่วมกันของชุมชนและชาวบ้าน รวมไปถึง
มีความซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของส่วนรวม ยอมรับกฎระเบียบ กติกาที่กำหนดขึ้น และ
ให้การยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับในความแตกต่าง
ทางความคิด มีการปรับความคิดเห็นให้ตรงกัน เพื่อให้การดำเนินงานของเครือข่ายเป็นไปอย่างมี
ประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

1) ระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชนตำบลศรีวิชัย
อำเภอสี จังหวัดลำพูน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า ประชาชนประชาชนในพื้นที่
ยังคงมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชนและการดำเนินงานเกี่ยวกับป่าชุมชน โดยเฉพาะในเรื่อง

ของการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนที่ดำเนินการในลักษณะของเครือข่ายที่ยังไม่เป็นทางการและไม่เป็นที่รับรู้โดยทั่วไปของประชาชนในพื้นที่เท่าใดนัก ทั้งนี้เพราะการบริหารจัดการป่าชุมชนในตำบลศรีวิชัย จะดำเนินการในลักษณะของแต่ละชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการกันเองมากกว่า จึงทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของการรับรู้ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการจัดตั้งกลุ่ม มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด ($\bar{X} = 3.73 =$ มาก) แสดงให้เห็นว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเครือข่ายต่างๆ นั้นมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมาก เพราะจุดเริ่มต้นของการจัดตั้งเครือข่ายจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ว่าเครือข่ายดังกล่าวนั้นจัดตั้งขึ้นเพื่ออะไร โดยเฉพาะเครือข่ายป่าชุมชนซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน ทั้งภาคประชาชน ภาคชุมชน และภาครัฐ การกำหนดวัตถุประสงค์ต่างๆที่จะจัดตั้งเครือข่ายนั้น จึงเป็นไปเพื่อให้การดำเนินงานในการบริหารจัดการเครือข่ายป่าชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งป่าชุมชนถือได้ว่าเป็นสาธารณะประโยชน์ที่มีการใช้ประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชนนั้นๆ และโดยเฉพาะการจัดตั้งเครือข่ายป่าชุมชนในระดับตำบล ซึ่งถือได้ว่าเป็นระดับเครือข่ายที่ค่อนข้างใหญ่และมีผลประโยชน์และส่วนได้ส่วนเสียที่มาก ดังนั้นการกำหนดวัตถุประสงค์ต่างๆ ในการจัดตั้งเครือข่ายป่าชุมชนจึงควรเริ่มต้นก่อนที่จะมีการประสานงานเครือข่าย หรือการจัดตั้งเครือข่ายป่าชุมชนในระดับชุมชนหมู่บ้านก็ที่ดีก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่ายไว้ให้ชัดเจน และง่ายต่อการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **บานจิตร สายรอกำ และคณะ** (2563) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างและฟื้นฟูพลังเครือข่ายป่าชุมชนเพื่อรักษาพื้นที่ป่าต้นน้ำจังหวัดน่าน”, **พิศมัย วงศ์จำปา และคณะ** (2561) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างศักยภาพของเครือข่ายชุมชนในการอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์ และการแบ่งปันผลประโยชน์จากป่าชุมชน ในลุ่มน้ำอิงจังหวัดพะเยา - เชียงราย”, **กาญจนา คัมภีร์พย์** (2558) ได้ทำการศึกษา “การจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านดอนหมู อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี” และ **สุวัฒน์ ดวงแสนพุด** (2564) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการป่าชุมชนแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาป่าชุมชนภูบอบ บ้านวังน้ำมอก ตำบลพระพุทธบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย” สิ่งที่สำคัญในการดำเนินโครงการวิจัย พบว่าชุมชนในพื้นที่เป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนงาน และหัวใจสำคัญของการฟื้นฟูพลังเครือข่ายป่าชุมชน อยู่ที่การสร้างให้เกิดกระบวนการ

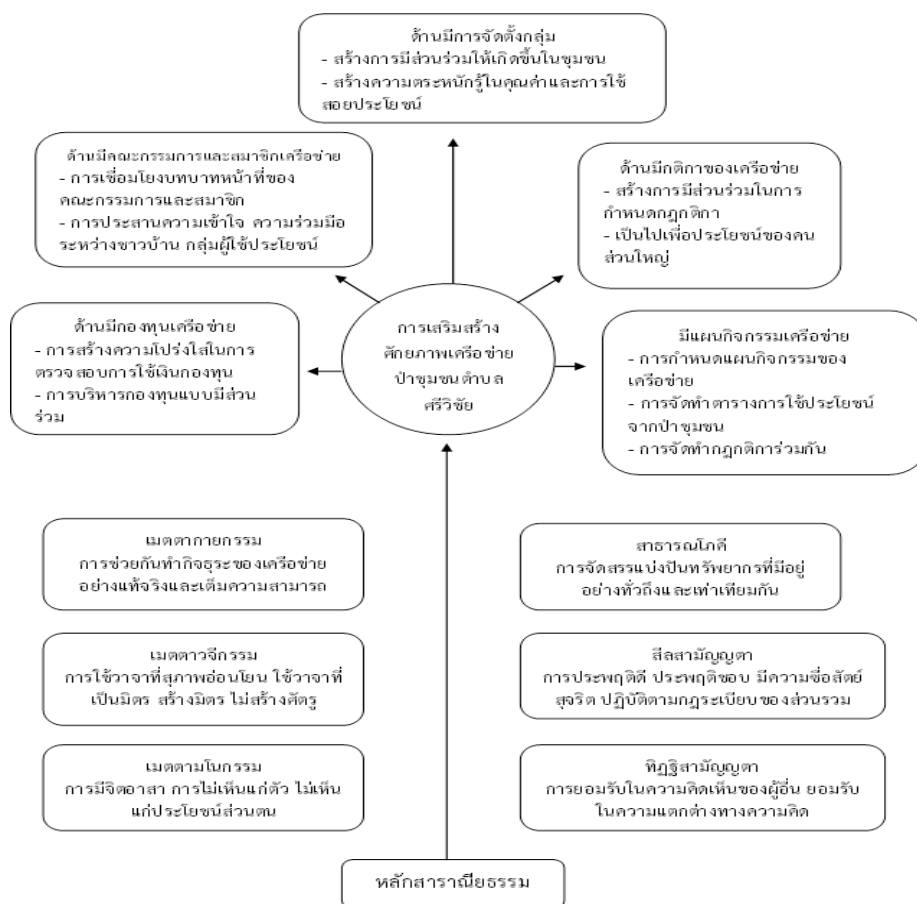
เรียนรู้ของคนในท้องถิ่น การเรียนรู้ การค้นหาทุนเดิมที่มีอยู่ ด้วยตนเองทำให้เกิดการฟื้นความ
ภาคภูมิใจ ความมั่นใจ และสานึกของ ความเป็นชุมชน ความเป็นภาคประชาชนนาน มีผลทำให้
เครือข่ายทางสังคมเกิดการกระชับความสัมพันธ์ที่มีพลังแน่นแฟ้นมากขึ้น พร้อมทั้งจะลุกขึ้นจัดการ
เรื่องราวของตัวเอง เพราะปัญหาของชุมชนไม่มีใครที่จะรู้ที่เท่าเทียมกับชุมชนในพื้นที่โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
สำหรับงานวิจัยนี้ได้เกิดผลสำเร็จ อย่างน้อยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง มีพัฒนาการในการรักษา
เป็นป่าชุมชนอย่างเป็นระบบและเป็นทางการมากขึ้นของชาวบ้าน เริ่มหลังจากที่ป่าได้ถูกทำลายลงไป
ทั้งจากบริษัทเอกชนที่เข้ามาสัมปทานและชาวบ้านเองประกอบกับเกิดผลกระทบอย่างหนักจากภัย
แล้ง ทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักในการจัดการป่าชุมชนอย่างจริงจัง และได้มีการเรียนรู้และ
พัฒนาการจัดการป่าไปตามสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะขบวนการเคลื่อนไหว
พระราชบัญญัติป่าชุมชนที่เข้ามาในช่วงนั้นซึ่งมีส่วนสำคัญในการบริหารจัดการเครือข่าย วางกลไก
เชื่อมโยงตั้งแต่ระดับหมู่บ้านไปจนถึงเครือข่ายระดับประเทศ ทั้งนี้เพราะป่าชุมชนคือรูปแบบของการ
จัดการทรัพยากรป่าไม้ที่เป็นจัดการร่วมกันระหว่างภาครัฐกับชุมชนท้องถิ่น

2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชน
ตำบลศรีวิชัย อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน พบว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ
ระดับศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เรื่องของอายุนั้นไม่ได้มีส่วนสำคัญ
ในการเป็นสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชน ทุกกลุ่มอายุสามารถที่จะเป็นสมาชิกได้ สามารถที่จะใช้ประโยชน์
จากป่าชุมชนได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนนั้นจะเป็นการให้ประโยชน์แก่คนทุก
กลุ่ม ทุกวัย และความคิดเห็นต่างๆ ในการจัดตั้งกลุ่ม การสร้างกติการ่วมกัน การมีคณะกรรมการและ
สมาชิก การมีแผนกิจกรรม และการมีกองทุนสำหรับเครือข่าย จึงไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องของ
อายุที่เข้าไปเป็นสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชาญศิษฐ์พงษ์ เกื้ออิน** (2558)
ซึ่งได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้:
ศึกษากรณีบ้านพุน้ำร้อน หมู่ที่ 12 ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า
ปัจจัยส่วนบุคคลกับการมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ในด้านอายุ
ของผู้ตอบแบบสอบถาม ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมของประชาชน ใน
การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ทั้ง 4 ด้าน

3) แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชนตำบลศรีวิชัย อำเภอถ้ำ จังหวัดลำพูน ตามหลักสาราณียธรรม พบว่า การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมนั้นมีความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งมุ่งเน้นในเรื่องของการสร้างจิตสำนึกที่ดีของสมาชิก การมีส่วนร่วมของสมาชิก ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการทำงานในลักษณะเครือข่าย ใน **ด้านเมตตาทายกรรม** ต้องมีการช่วยกันทำกิจธุระต่างๆ ในการทำงานของเครือข่ายอย่างแท้จริงและเต็มความสามารถ มีความเสียสละ ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน ไม่หวังผลประโยชน์อื่นใดที่อาจจะขัดซึ่งผลประโยชน์ส่วนรวม รวมไปถึงการไม่มีความโลภ และจำเป็นที่จะต้องมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งในระดับชาวบ้าน ระดับสมาชิกเครือข่าย หรือคณะกรรมการป่าชุมชน **ด้านเมตตาวัจกรรม** ต้องมีการใช้วาจาที่สุภาพ อ่อนโยน ใช้วาจาที่เป็นมิตร สร้างมิตร ไม่สร้างศัตรู ใช้วาจาที่เป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย ไม่ใช้วาจาที่มุ่งสร้างศัตรูหรือสร้างสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อเครือข่ายและชาวบ้าน ชุมชนในพื้นที่ รวมไปถึงการใช้วาจาที่เป็นการให้คำแนะนำ บอกกล่าวตักเตือน มากกว่าที่จะเป็นการดุด่า เพราะอาจจะสร้างความไม่พอใจให้กับชาวบ้านหรือผู้ที่ได้รับฟัง ซึ่งจะทำให้เกิดการไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน เกิดการกระทบกระทั่งและขัดแย้งกันที่สุดในที่สุด **ด้านเมตตาโมกกรรม** ต้องมีการเสริมสร้างในเรื่องของการมีจิตอาสา การไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มีจิตคิดที่จะช่วยเหลือชุมชนหรืออย่างน้อยก็ช่วยดูแลป่าชุมชน ซึ่งจะเป็นการตอบแทนป่าที่ได้ให้อาหาร สร้างรายได้ให้กับตนเอง โดยเฉพาะความคิดเรื่องของการดูแลรักษาป่าชุมชนที่จำเป็นจะต้องเสริมสร้างให้เกิดขึ้นกับสมาชิกของเครือข่ายป่าชุมชน ให้ทุกคนมีจิตสำนึกในการร่วมดูแลรักษาป่าชุมชน ใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืน และไม่ถือว่าเป็นภาระหน้าที่ แต่เป็นสิ่งที่พึงกระทำของสมาชิกเครือข่าย **ด้านสาธาณโลกี** ต้องมีการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรที่มีอยู่ในป่าชุมชนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน เป็นการสร้างความเสมอภาคในการใช้ประโยชน์ร่วมกันของชุมชนและชาวบ้าน รวมไปถึงผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับป่าชุมชน ทั้งชาวบ้าน ชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชน ผู้นำชุมชน หรือแม้แต่ภาครัฐที่ต่างก็มีส่วนได้ส่วนเสียกับป่าชุมชนเช่นเดียวกัน ประการสำคัญ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างจิตสำนึกสาธารณะ สร้างจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของป่าชุมชนร่วมกัน ซึ่งป่าชุมชนไม่ได้มีผู้ใดเป็นเจ้าของ แต่ทุกคนในชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกัน **ด้านศีลสามัญญตา** ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของส่วนรวม ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตน การยอมรับกฎระเบียบ ยอมรับกฎกติกาที่กำหนดขึ้นโดยชุมชน โดยชาวบ้าน โดยคณะกรรมการป่าชุมชน

หากเรามีการปฏิบัติตามกฎระเบียบต่างๆ แล้วนั้น ก็จะสามารถใช้ประโยชน์จากปาฐมชนได้อย่างเต็มที่ และ ด้านทฤษฎีสามัญญตา ต้องมีการให้การยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับในความแตกต่างทางความคิด มีการปรับความคิดเห็นให้ตรงกัน เพื่อให้การดำเนินงานของเครือข่ายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยนี้ ไม่ได้มีการสอดคล้องกับการวิจัยใดๆ ทั้งสิ้น เพราะเป็นผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้รับข้อมูลมาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านแนวคิด บริบทข้อมูล และความแตกต่างด้านพื้นที่และประเด็นการสัมภาษณ์

สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย สรุปได้คือ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในชุมชน การเชื่อมโยงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการป่าชุมชนให้เข้ากับชาวบ้าน และภาครัฐ การสร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎกติกา การสร้างความโปร่งใสในการตรวจสอบการบริหารจัดการกองทุน การมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนกิจกรรมของเครือข่าย การช่วยกันทำกิจกรรมต่างๆ ในการทำงานของเครือข่ายอย่างเต็มความสามารถ ใช้วาจาที่เป็นมิตร สร้างมิตร ไม่สร้างศัตรู การมีจิตอาสา การไม่เห็นแก่ตัว การจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรที่มีอยู่ในป่าชุมชนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน การยอมรับกฎกติกาที่กำหนดขึ้น มีความซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติตามกฎระเบียบของส่วนรวม และการให้การยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับในความแตกต่างทางความคิด มีการปรับความคิดเห็นให้ตรงกัน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายป่าชุมชนตำบลศรีวิชัย อำเภอปลวกแดง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทางการวิจัย ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในชุมชน สร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าและการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การเชื่อมโยงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการป่าชุมชนให้เข้ากับชาวบ้าน และภาครัฐ การคำนึงถึงการกำหนดกฎกติกาต่างๆ ต้องให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกฎกติกานั้นๆ การสร้างความโปร่งใสในการตรวจสอบการบริหารจัดการกองทุนต่างๆ โดยการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การสร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับชาวบ้าน โดยเฉพาะในเรื่องของกฎระเบียบต่างๆ ของทางราชการ การช่วยกันทำกิจกรรมต่างๆ ในการทำงานของเครือข่ายอย่างแท้จริงและเต็มความสามารถ การใช้วาจาที่สุภาพอ่อนโยน ใช้วาจาที่เป็นมิตร สร้างมิตร ไม่สร้างศัตรู การเสริมสร้างในเรื่องของการมีจิตอาสา การไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน การจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรที่มีอยู่ในป่าชุมชนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน การมีความซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติตามกฎระเบียบของส่วนรวม และการให้การยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่น

2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1) ประชาชนในตำบลศรีวิชัย ควรมีการตื่นตัวที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล เพราะป่าชุมชนในแต่ละพื้นที่นั้นประชาชนได้เข้าไปใช้

ประโยชน์อยู่แล้ว แต่ยังพบว่ามีบางคนไม่ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์หรือรักษาป่าชุมชนให้เกิดความ
ยั่งยืน อีกครั้งยังมีการไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่คณะกรรมการป่าชุมชนได้กำหนดขึ้น ส่งผลให้การใช้
ประโยชน์จากป่าชุมชนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

2.2) ประชาชนที่มีวุฒิการศึกษาและระยะเวลาการเป็นสมาชิกแตกต่างกัน ควรมี
ความตระหนักรู้ในการเป็นสมาชิกเครือข่ายให้มากกว่านี้ เพราะการศึกษาคือหัวใจสำคัญของความ
เจริญของบ้านเมือง การจัดการป่าชุมชนก็เช่นกัน จะต้องเรียนหนังสือให้มากกว่านี้เพื่อความเจริญ
ทางด้านความรู้ของตนเอง และให้สมัครเป็นสมาชิกเครือข่ายด้วยเพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีในการใช้
ประโยชน์จากป่าชุมชน

2.3) ควรมีการนำเอาหลักสราณียธรรมไปประยุกต์ใช้อย่างจริงจังในการสร้าง
จิตสำนึกการมีส่วนร่วมที่ดีในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืน
ในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนและการเป็นสมาชิกที่ดี

3) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายเชิง
สร้างสรรค์เพื่อการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน รวมถึงการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อวิธี
คิดของชุมชนในการจัดตั้งเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ป่าชุมชน เพื่อให้เกิดแนวคิดการ
บริหารจัดการป่าชุมชนแบบบูรณาการและนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของป่าชุมชนต่อไป

References

- กรมป่าไม้. (2562). เอกสารประกอบโครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพ
ผู้นำเครือข่ายป่าชุมชน”. สำนักจัดการป่าชุมชน : กรมป่าไม้.
- กาญจนา คัมทรัพย์. (2558). “การจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านดอนหม
จังหวัด อุบลราชธานี”. วารสารการเกษตรราชภัฏ. 14(1) : 32.
- ชาญศิษฐ์พงษ์ เกื่อนโย. (2558). “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้: ศึกษากรณีบ้านพุน้ำร้อน หมู่ที่ 12 ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัด
กาญจนบุรี”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

บานจิตร สายรอกำ และคณะ. (2563). “การเสริมสร้างและฟื้นฟูพลังเครือข่ายป่าชุมชนเพื่อรักษาพื้นที่
ป่าต้นน้ำจังหวัดน่าน”. รายงานวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และ
นวัตกรรม (สกว).

พระมหาญาณพดฺ ฐมฺปิณฺโณ (จันทา) และคณะ. (2561). “แนวทางการจัดการนกอพยพอย่างมีส่วนร่วม
ในพื้นที่ชุมชนบ้านแม่ป๋อกใน ตำบลศรีวิชัย อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน”. รายงานวิจัยเพื่อ
ท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

พระราชบัญญัติป่าชุมชน พุทธศักราช 2562. (2562, 29 พฤษภาคม) ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 136
ตอนที่ 71ก. หน้า 71.

พิศมัย วงศ์จำปา และคณะ. (2561). “การเสริมสร้างศักยภาพของเครือข่ายชุมชนในการอนุรักษ์ การ
ใช้ประโยชน์ และการแบ่งปันผลประโยชน์จากป่าชุมชน ในลุ่มน้ำอิงจังหวัดพะเยา-
เชียงราย”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วนิดา หริกประโคน. (2563). “การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษา
นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดบุรีรัมย์”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

วรชัย แสนสีระ. “วิบาकरणร่าง พ.ร.บ. ป่าชุมชน ก้าวแรกกฎหมายภาคประชาชน”. ใน วารสารจุล
นิติ. (ม.ค. - ก.พ. 2552) : 125.

ศิลาศักดิ์ วินันต์. (2563). “โครงการวิจัยสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของชุมชนและองค์กรชุมชน
ในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการปัญหาหมอกควันไฟป่าอย่างยั่งยืน (พื้นที่ตำบลแม่ตืนและ
ตำบลศรีวิชัย)”. รายงานฉบับสมบูรณ์. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและ
นวัตกรรม สกสว.).

สุจิตรา มีทอง. (2560). “การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสใน
เครือข่ายการจัดการศึกษาที่ 5 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา
การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัย ระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 8.
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

สุวัฒน์ ดวงแสนพุด. (2564). “การจัดการป่าชุมชนแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาป่าชุมชนภูโปบ บ้านวัง
น้ำมอก ตำบลพระพุทธบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย”. *วารสารมหาวิทยาลัย
ราชภัฏมหาสารคาม*. 15(1): 103-104.